

חבל נחלתו

הוסיף: "וה"ה לגבאי הממונה מבני העיר..." והש"ך והגר"א השיגו על הרמ"א שגבאי יכול לשנות אך לדבר מצוה, ורב המדינה או בני העיר יכולים לשנות אף לדבר הרשות (כדברי התוס' לעיל), ולדעה זו, כתב הש"ך, הסכימו רוב הפוסקים.

למסקנה לדינא

נלענ"ד שהגבאים האוספים יחליטו יחד עם רב הישוב להעביר את הממון שנאסף למשפחה, על דעת שאם לא זכו בממון עם פטירת האם, הרי הם משתמשים בכוחם לשנות את הצדקה מצרכי רפואה לצרכי המשפחה העניה והקב"ה ירפא וישלים שברם בב"א.

כל אנשי העיר לשנות אלו המותרות ולעשות בהם מה שירצו כגון שיוציאו מותר שבויים לעניים, או מותר מתים לשבויים וכיוצא בזה, הרשות בידם, וכך נראה מתלמודינו, וגם בירושלמי אמרו זה: אין ממחין בידי פרנסיין בכך. ואין הדין כן בכל אלו הדברים אלא כשאין צורך מכריח ולא הסכימו והזקנים ואנשי העיר לשנותה דוקא לצרכי עניים אבל לצרכים אחרים אסורים לשנותה".

יא. ובשו"ע נ"י"ד סי' רנ"ו ס"ד] פסק: "דשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי, ותמחוי קופה ולשנותם לכל מה שירצו מצרכי ציבור ואע"פ שלא התנו כן בשענה שגבו. ואם היה במדינה חכם גדול שהכל גובים על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה ה"ז יכול לשנותו לכל מה שיראה לו מצרכי ציבור". והרמ"א

סימן לח

איסור 'חדש' בארצנו בזה"ז / סקירה

הקדמה

קודם ט"ז בניסן יום הקרבת העומר. [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ב].
ב. בזמן שאין מקדש יום ט"ז כולו אסור והוא מתיר את אכילת ה'חדש'. [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ב].
ג. איסור 'חדש' בימינו נוהג מן התורה¹, בכל מקום בין בארץ בין בחו"ל², ובכל זמן בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, בין בתבואת ישראל בין בשל נוכרים³. [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ב].

כדי להבין באלו מוצרי מזון יש חשש איסור 'חדש' בארץ ישראל בשנים אלו, יש צורך לידיעת גופי ההלכות, הגידול החקלאי, ודרכי הפיקוח על המוצרים במדינת ישראל. ונסקדם בקצרה.

עיקרי הלכות 'חדש'

א. אסור לאכול מחמשת מיני דגן החדשים

1. נקטנו כדעת הרמב"ם והשו"ע, ואמנם בחו"ל היו שהקלו באיסור 'חדש' (וגם היום הרבנויות מקילות בכך), ובמיוחד בספיקות, אולם בארץ ישראל מחמירים בכך.
2. גם כאן נקטנו לחומרא כפי שנוהגים בארצנו עפ"י הרמב"ם והשו"ע.
3. אמנם הב"ח היקל באיסור 'חדש' בתבואת נכרים, אולם דעתו לא התקבלה להלכה.

חבל נחלתו

'חדש'. אף הקצירה לאכילת אדם נעשית לאחר הפסח.

אולם כיון שרוב התבואה הנאכלת – מיובאת (70% ויותר), צריך לברר את המצב בדגנים המיובאים לארץ.

בחור"ל ישנן ארצות ואזורים שמגדלים דגנים הן בגידולי קיץ והן בגידולי חורף. בגידולי החורף, בחצי הצפוני של כדור הארץ אין בעיית 'חדש'; ואף אם הם נקצרו קודם העומר, עד שהם יגיעו לשווקים כבר יבוא יום הנף ויתירם. גידולי קיץ נזרעים לאחר הפסח ונקצרים בסוף הקיץ, וע"כ יום הנף לא התירם. ולכן אם הם יגיעו לארצנו הרי האוכל מהם קודם פסח הבא עובר באיסור 'חדש'. כמו"כ גידולי החורף בחצי הכדור הדרומי, נזרעים אחר הפסח ויכולים להגיע לארצנו קודם שיבוא יום הנף ויתירם באכילה.

לשם מניעת אכילת איסור 'חדש', יש צורך בפיקוח על התבואה המיובאת לארץ בין לאכילה ובין ליצירת שיכר (בירה) ומשקאות חריפים (ויסקי). כמו"כ נצרך פיקוח על מוצרי מזון מוגמרים מדגנים המיובאים לארץ כגון מיני מזונות ובירות למיניהן (מלבד בישולי נוכרים ושאר בעיות כשרות).

בשנת 1998 יבאה מדינת ישראל 90% מצריכת החיטה שלה שהסתכמה

ד. כל תבואה שהשרישה קודם הקרבת העומר, הותרה באכילה כשעבר עליה יום הנף הבא. תבואה שלא השרישה קודם יום הנף אפילו נקצרה לפניו, אסורה באכילה עד לאחר שיעבור עליה יום הנף הבא. [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ד].

ה. תבואה שהיתה קצורה קודם יום הנף ואפילו כמוצר מזון הותרה באכילה עם הגיע יום הנף⁴ [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ה].
ו. התבואה החדשה אסורה עד יום הנף באכילה ולא בהנאה [רמב"ם הל' מאכ"א פ"י ה"ד]. וע"כ אם האכיל ממנה לבהמה אינו עובר באיסור 'חדש'⁵.

ז. חומרים שמוצו מן הגרעינים להכנת משקה או שמנים וכד' אף הם אסורים באיסור 'חדש'⁶.

הגידולים השונים

חמשת מיני דגן נזרעים בעולם הן כגידולי קיץ והן כגידולי חורף, הן בחצי כדור הארץ הצפוני – בו עונות השנה כבא"י, והן בחצי הדרומי בו עונות השנה הפוכות לארצנו.

בארץ ישראל כל חמשת מיני דגן הם גידולי חורף שנזרעים לפני פסח – בתחילת החורף, וא"כ יום הנף – ט"ז ניסן מתירם באכילה, ואין בהם חשש

4. לדוגמא: אם יוצר "ויסקי" משעורה, כששעורה זו נזרעה לאחר יום הנף, הויסקי יהיה מותר בשתיה לישראל רק לאחר יום הנף הבא, אעפ"י שהוא נמצא כבר בבקבוקים. (הערת הרב יהודה הלוי עמיחי: לפני כשנתיים היתה בירה מתבואת 'חדש'. ושמרוה במחסנים עד אחרי הפסח).

5. אמנם בא"י אסור לקצור לבהמה אחר שהביאה התבואה שלישי.

6. אמנם ישנה דעת אחרונים (לחם משנה על המשניות) להקל בחומרים המתמצים מדגנים, אולם דעתו לא נתקבלה.

חבל נחלתו

ב-1,111,530 טון חיטה (מעל מיליון טון). חלק מן היבוא היה להאכלת בעלי חיים. עפ"י תנאי הגידול, אין בעולם איסור 'חדש' מפסח ועד תחילת חודש אוגוסט שבו נקצרים גידולי קיץ מבכירים שנזרעו לאחר הפסח, ואסורים באיסור 'חדש'.

הפיקוח במוצרים השונים

כללית, אין חוק מדינה האוסר יבוא ושיווק 'חדש'. ישנו איסור על אונאה בכשרות, היינו: במכירת 'חדש' תחת תווית של הכשר הרה"ר או רבנות מקומית. לרבנות הראשית אין ביקורת על כל מוצרי המזון (בחומרי גלם ובמוצרים גמורים) המיובאים למדינה, והמכס אינו מוסר לרה"ר את רשימת היבואנים והמוצרים שיובאו⁷. ועל כן אפשרי ליבא תבואה שחל עליה איסור 'חדש'. המניעה מיבוא זה היא בגלל תנאי השוק – שהקונים היהודים מעוניינים במוצרים שאין בהם איסור 'חדש'. סוחרים המשווקים מוצרים שאין להם אישורי כשרות ככשרים, מסתכנים בעבירה על החוק ותביעות משפטיות מצד יחידה בתוך הרה"ר האחראית על מניעת האונאה בכשרות, ואכיפתה.

"הכשרים" של רבנויות בחו"ל בדר"כ אינם מוכיחים שאין תבואה חדשה בתוך

המוצר, מחמת שבחו"ל הקלו בכך⁸. לגבי גרעיני החיטה המיובאת למדינת ישראל עבור טחנות הקמח, הפיקוח נעשה בשיתוף פעולה בין הרה"ר לישראל לבין הבדצי"ם השונים. דרך הפיקוח כך: רוב החיטה מיובאת מארה"ב. בארה"ב ישנם שמות שונים לגידולי קיץ ולגידולי חורף. החיטה הנקנית היא אך ורק מגידולי חורף, ומאזורים בהם גידולי הקיץ מועטים. כמו"כ בחודשים אפריל-אוגוסט אין חשש לגידולי קיץ מפני שכל החיטה הישנה הותרה עם יום הנף, והחיטה החדשה עדיין לא נקצרה. ממדינות שאין בהן פיקוח מספיק (כגון אוקראינה) אין אישור ליבוא חיטה ושאר דגנים – מצד הרבנות הראשית (כאמור לעיל, סוחרים פרטיים יכולים ליבא אולם ללא אישור). ממדינות שיש בהן פיקוח (כגון קנדה) אבל כמות גידולי הקיץ גדולה ג"כ לא מייבאים דגנים לאכילת אדם. בשנה שעברה יובאו כ-2000 טון 'חדש' (מאוסטרליה חלקם ע"י סוחרים יהודים) והועברו לטחנות קמח ערביות⁹, מחלקת תעשייה וחרושת ברה"ר פנתה בעקבות זאת לרבנויות השונות שיפקחו על המאפיות שתחת השגחתם, שהן לא קנו ולא יקנו קמח מהטחנות והסוחרים בעלי ה'חדש'.

לגבי שאר מוצרי המזון שיש בהם חשש איסור 'חדש', חברה המעוניינת ליבא

7. העניין במו"מ עם הרשויות לשם פיקוח מקיף יותר.

8. ע"י מאמרו של הרב ירמיה מנחם הכהן – מהדרין חוב' י"א. וכן נמסר לי ע"י מחלקת הכשרות ברה"ר. וע"כ לשם אישור למכירה בארץ, הרה"ר דורשת אישור בפועל שאין איסור 'חדש' ולא הכשר כללי כמוצרים אחרים.

9. הנתונים בפיסקה זו נמסרו לי ע"י נציג העדה החרדית העוסק בפיקוח על יבוא החיטה לטחנות הקמח.

חבל נחלתו

במעבר קמח מטחנות קמח ערביות ומהאוטונומיה לבתי מאפה המוכרים ליהודים. וכן ביבוא מוצרי מזון שלא עברו את מחלקת היבוא של הרה"ר, ואעפ"כ נמכרים ככשרים. לשם כך על הקונים לבדוק שהם קונים מחברה מוכרת או ממאפיה מוכרת ובעלת הכשרים, ושהמוצר אותו הם קונים הוא עם הכשר של הרבנות הראשית או המקומית או בד"צ כלשהו. כמו"כ ישנם מוצרים טבעוניים – טבליות ושמינים המופקים מדגנים שיכול להיות בהם איסור 'חדש' ואף עליהם צריך לבדוק עפ"י תאריך היצור והרבנות המכשירה שאין בהם איסור 'חדש'. אין להסתמך על חותמת "כשר" של רבניות בחו"ל אלא א"כ צויין במפורש שנוזהרו באיסור 'חדש'.

מוצרים ולמוכרם ככשרים מתקשרת עם הרבנות הראשית, ומחלקת היבוא של הרבנות קובעת לה את דרך הפיקוח. בדר"כ הדרישה היא לתעודות הכשר של הרבנות המקומית משעת הזריעה ועד הקצירה ולאחריה. למפעלים גדולים המיבאים בעצמם את חומרי הגלם כגון "טמפו" ישנו מערך שלם של פיקוח על השעורה המיובאת לעשיית בירה משעת הזריעה לפי חלקות, ומעקב אחרי הגידול, עד שהיבול מגיע למפעלים לעיבוד. וכן ישנו פיקוח על בירה מיובאת מארצות אחרות לגבי כל מרכיבי הכשרות (כולל איסור 'חדש')¹⁰.

מסקנות למעשה

תקלות שיכולות להיות (לא ידוע שישנו), הן

סימן לט

הכנת תרופה טבעונית מגבעולי חיטה ואכילתה קודם הבאת העומר

שאלה

האם מותר, מצד איסור 'חדש' להפיק תמצית נוזלית לרפואה מגבעולי חיטה קודם ההשתבלות ולאוכלה קודם הבאת העומר?

תשובה

א. הראשונים בברו כי שני איסורים כרוכים בעומר. האחד איסור קצירה קודם

העומר שהוא לאו הבא מכלל עשה והובא ברמב"ם [הל' תמידין ומוספין פ"ז הי"ג] ועל' במנ"ח [מצ' ש"ב אות ד']. ואיסור נוסף של אכילה מן התבואה החדשה קודם הבאת העומר ובימינו כל יום ט"ז ניסן, כמבואר ברמב"ם [הל' מאכלות אסורות פ"י ה"ב-ה"ה] וחינוך [מצ' ש"ג], ושו"ע [או"ח סי' תפ"ט סי', יו"ד סי' רצ"ג].

במקרה הנוכחי, המדובר בקצירה כשהתבואה בגובה כעשרים ס"מ (עשב) ולא

10. נמסר ע"י הרב עמר הי"ו, הרב של מפעלי "טמפו".